

POSTANOWIENIE Z DNIA 27 LISTOPADA 2003 R.

V KK 301/03

1. Wydanie na posiedzeniu wyznaczonym na podstawie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k., wyroku warunkowo umarzającego postępowanie jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy sąd ma podstawy do przyjęcia, że oskarżony nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu (art. 341 § 2 zd. 1 k.p.k.).

2. Sąd może, mimo nieprzyznania się oskarżonego orzec o warunkowym umorzeniu, jeżeli oceni, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości – podobnie jak może również, mimo przyznania się oskarżonego uznać, że wątpliwości takie istnieją, i skierować sprawę na rozprawę.

Przewodniczący: sędzia SN J. Skwierawski (sprawozdawca).

Sędziowie SN: R. Sądej, F. Tarnowski.

Sąd Najwyższy w sprawie Bronisława P., wobec którego postępowanie karne o przestępstwo określone w art. 177 § 1 k.k. warunkowo umorzono, po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 27 listopada 2003 r., kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść Bronisława P. od postanowienia Sądu Rejonowego w Z. z dnia 26 czerwca 2002 r.,

p o s t a n o w i ł :

1. u z n a ć kasację za oczywiście zasadną,
2. u c h y l i ć zaskarżone postanowienie i p r z e k a z a ć sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Z.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 26 czerwca 2002 r. Sąd Rejonowy w Z. warunkowo umorzył postępowanie karne wobec Bronisława P. w wyniku stwierdzenia, że dopuścił się on przestępstwa określonego w art. 177 § 1 k.k. Sąd ustalił okres próby na jeden rok, zobowiązał oskarżonego do uiszczenia świadczenia na cel społeczny, orzekł o obowiązku naprawienia przez oskarżonego w całości szkody wyrządzonej przestępstwem przez zapłatę na rzecz pokrzywdzonej kwoty 7 000 zł, a także zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres jednego roku.

Postanowienie uprawomocniło się w dniu 18 lipca 2002 r.

Kasację od tego postanowienia wniósł – na podstawie art. 521 k.p.k. – Rzecznik Praw Obywatelskich, zaskarżając je w całości na korzyść oskarżonego. W kasacji podniesiono zarzut „rażącego i mogącego mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, naruszenia art. 341 § 2 k.p.k., polegającego na niezasadnym umorzeniu postępowania karnego wobec Bronisława P. w sytuacji, gdy:

sąd nie uzyskał stanowiska oskarżonego w kwestii warunkowego umorzenia postępowania karnego,

sąd *meriti* błędnie przyjął, iż okoliczności zaistniałego zdarzenia oraz sprawstwo oskarżonego nie budzą wątpliwości, podczas gdy w rzeczywistości w toku postępowania nie wyjaśniono wszystkich istotnych okoliczności sprawy, dla wyjaśnienia których niezbędne były wiadomości specjalne, co implikowało konieczność przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego do spraw ruchu drogowego i rekonstrukcji wypadków, w sytuacji gdy oskarżony przesłuchany w postępowaniu przygotowawczym w charakterze podejrzanego, w istocie nie przyznał się do zarzucanego mu czynu, co winno skutkować skierowaniem sprawy na rozprawę”.

W kasacji sformułowano wniosek o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Z.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest oczywiście zasadna (art. 535 § 3 k.p.k.).

W niniejszej sprawie, mimo wydania zarządzenia nakazującego doręczenie oskarżonemu odpisu wniesionego przez prokuratora wniosku o warunkowe umorzenie postępowania, w aktach sprawy nie ma dowodu doręczenia tego odpisu. Zawiadomienia oskarżonego o terminie posiedzenia wyznaczonego w przedmiocie wniosku, wysłane pod adres oskarżonego, uznane zostały za doręczone po ich zwrocie przez pocztę z adnotacją, że adresat przebywa za granicą. Z tego też powodu Sąd uznał na posiedzeniu, że nieobecny na nim oskarżony został prawidłowo zawiadomiony o terminie posiedzenia. Akta sprawy nie zawierają żadnych dokumentów pozwalających przyjąć, że oskarżony nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu postępowania. W szczególności, brak w tej kwestii jakiegokolwiek oświadczenia oskarżonego, co niewątpliwie wynika z faktu, że nie wiedział on w ogóle o złożeniu przez prokuratora wniosku o warunkowe umorzenie postępowania, a o wydaniu zaskarżonego postanowienia dowiedział się po upływie znacznego czasu od daty jego wydania go, bo w dniu 1 kwietnia 2003 r.

Oskarżony, przesłuchany w postępowaniu przygotowawczym w charakterze podejrzanego, przyznał wprawdzie fakt „uderzenia swoim samochodem w drugi samochód”, lecz stwierdził, że wyłączną przyczyną kolizji była śliska i oblodzona nawierzchnia drogi oraz bardzo trudne warunki atmosferyczne, a „całe zdarzenie miało charakter przypadkowy i mogło przydarzyć się wówczas każdemu kierowcy jadącemu tą drogą”. Treść przytoczonej części wyjaśnień nie pozwala zatem twierdzić, jak czyni to Sąd w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia, że „oskarżony przyznał się do

zarzuczonego mu czynu i złożył wyjaśnienia, w których opisał szczegółowo okoliczności jego popełnienia”. Tymczasem stwierdzenie to było podstawą przyjęcia przez Sąd, że „zarówno sprawstwo oskarżonego, jak i okoliczności sprawy nie budzą wątpliwości (...) wina nie jest znaczna (...) a oskarżony docenił naganność swego postępowania i wyraził skruchę”. Ustalenia te nie znajdują potwierdzenia w materiale dowodowym, zwłaszcza iż obecna na posiedzeniu sądu pokrzywdzona podała, że oskarżony – mimo odniesienia przez nią poważnych obrażeń ciała – nie nawiązał z nią żadnego kontaktu.

Wskazane okoliczności potwierdzają, że zawarta w kasacji argumentacja jest trafna, a sformułowane w niej zarzuty – zasadne.

Z treści art. 341 § 2 zd. 1 k.p.k. (zarówno w jego brzmieniu w dniu wydania zaskarżonego postanowienia, jak i w brzmieniu obecnym) wynika, że sprzeciwienie się oskarżonego warunkowemu umorzeniu wyłącza możliwość rozpoznania wniosku prokuratora na posiedzeniu i nakazuje skierowanie sprawy na rozprawę. Brak sprzeciwu oskarżonego jest więc formalnym warunkiem wydania orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania na posiedzeniu wyznaczonym w tym celu na podstawie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. – i to niezależnie od tego, z czyjej inicjatywy kwestia warunkowego umorzenia stała się przedmiotem posiedzenia. Sąd, nie dysponując danymi pozwalającymi przyjąć, że oskarżony nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu, nie może orzec o warunkowym umorzeniu, jeśli oświadczenie oskarżonego nie zostało wyrażone przed wydaniem orzeczenia. W konsekwencji, w sytuacji w której spełnione są łącznie wszystkie pozostałe przesłanki umożliwiające rozważenie kwestii warunkowego umorzenia postępowania (*vide*: art. 66 k.k.), a nie ma jedynie danych pozwalających przyjąć, że oskarżony nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu, wyznaczający posiedzenie prezes sądu ma obowiązek podjęcia czynności zmie-

rzających do umożliwienia oskarżonemu wyrażenia stanowiska w tej kwestii.

W szczególności, jeżeli z akt sprawy wynika, że oskarżony nie wie, iż w sprawie rozważana jest kwestia warunkowego umorzenia postępowania albo nie został pouczony o możliwości wyrażenia sprzeciwu i konieczności zajęcia stanowiska w tej kwestii, to – zawiadamiając go o terminie posiedzenia – należy go jednocześnie odpowiednio poinformować i pouczyć. Potrzeba wykonania takich czynności zachodzić będzie zawsze w wypadku dostrzeżenia celowości rozważenia kwestii warunkowego umorzenia z urzędu. Jeżeli natomiast posiedzenie wyznaczono w celu rozpoznania złożonego przez prokuratora wniosku o warunkowe umorzenie, to obowiązek odpowiedniego stosowania przepisów dotyczących aktu oskarżenia zawartych w rozdziale 40 kodeksu postępowania karnego (art. 336 § 5 k.p.k.) oznacza, że prezes sądu zarządza doręczenie oskarżonemu odpisu wniosku o warunkowe umorzenie (art. 338 § 1 k.p.k.) i poucza o prawie wniesienia pisemnej odpowiedzi na wniosek (art. 338 § 2 k.p.k.). Pouczenie to musi zawierać wskazaną wyżej treść dotyczącą kwestii sprzeciwu.

Należy uznać za oczywiste, że uznanie za doręczone (art. 139 § 1 k.p.k.) pism wysłanych w takiej sytuacji do oskarżonego, podobnie jak zawiadomienia go o terminie posiedzenia, nie usuwa wcale przeszkody do wydania na posiedzeniu wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne, skoro oskarżony, nie dysponując wiedzą o powstałej sytuacji procesowej, nie mógł w ogóle wyrazić stanowiska, które pozwoliłoby sądowi przyjąć, że nie wyraża sprzeciwu. W sprawie niniejszej należało zatem przerwać lub odroczyć posiedzenie, a obecność oskarżonego na posiedzeniu w nowym terminie uznać za obowiązkową, gdyby przed tym terminem – po skutecznym, rzeczywistym doręczeniu mu wskazanych wyżej pism procesowych – nie złożył oświadczenia w przedmiocie sprzeciwu. W rozpoznawanej sprawie obowiązkową obecność oskarżonego uzasadniać

mogła również potrzeba porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzoną w kwestii naprawienia szkody (art. 341 § 3 k.p.k.).

Oskarżony może wyrazić swoje stanowisko w kwestii warunkowego umorzenia już w postępowaniu przygotowawczym, ale także w odpowiedzi na wniosek prokuratora lub w piśmie skierowanym do sądu w odpowiedzi na pouczenie, jak również ustnie, w czasie posiedzenia sądu. W każdym jednak razie treść oświadczenia nie może pozostawiać wątpliwości co do woli oskarżonego w tej kwestii.

W konkluzji stwierdzić trzeba, że wydanie na posiedzeniu wyznaczonym na podstawie art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k. wyroku warunkowo umarzającego postępowanie jest dopuszczalne tylko wówczas, gdy sąd ma podstawy do przyjęcia, że oskarżony nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu (art. 341 § 2 zd. 1 k.p.k.). Oczywiście zasadny zatem jest podniesiony w kasacji zarzut naruszenia tego przepisu – i niewątpliwy ponadto wpływ uchybienia wynikającego z tego naruszenia prawa na treść zaskarżonego orzeczenia. Stwierdzenia te stanowią o konieczności uchylenia tego orzeczenia, niezależnie od zasadności kasacji w pozostałej części.

Odniesienie się do drugiej części kasacji wymaga na wstępie potwierdzenia, że o niedopuszczalności warunkowego umorzenia postępowania i obowiązku skierowania sprawy na rozprawę przesądza uznanie sądu, iż warunkowe umorzenie byłoby nieuzasadnione (art. 341 § 2 k.p.k.), a więc stwierdzenie, że nie jest spełniona którakolwiek z przesłanek stosowania warunkowego umorzenia, sprecyzowanych w art. 66 k.k. Jedną z tych przesłanek – do niej właśnie nawiązuje zarzut i argumentacja kasacji – jest wymóg ustalenia, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości. Warunek braku wątpliwości spełnia funkcję gwarancyjną, „chroniącą przed stosowaniem warunkowego umorzenia w tych przypadkach, w których należy uniewinnić oskarżonego z powodu braku dostatecznych dowodów popełnienia przez niego czynu zabronionego lub dostatecznych do-

wodów jego winy” (A. Zoll w: K. Buchała, A. Zoll. Komentarz do kodeksu karnego, część ogólna, Kraków 1998, s. 488). Przyznanie się oskarżonego do winy nie jest natomiast przesłanką stosowania warunkowego umorzenia. Oznacza to, że sąd – badając, czy spełniony jest warunek braku wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu – dokonuje oceny całości materiału dowodowego, w tym również wyjaśnień oskarżonego. Dowód z wyjaśnień podlega przy tym takim samym kryteriom oceny, jak każdy inny dowód. Fakt, że oskarżony nie przyznał się do popełnienia czynu nie ma żadnego szczególnego znaczenia formalnego, zwłaszcza zaś wyłączonego dopuszczalność badania, czy spełniony jest warunek braku wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu. Sąd może, mimo nieprzyznania się oskarżonego orzec o warunkowym umorzeniu, jeżeli oceni, że okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości – podobnie jak może również, mimo przyznania się oskarżonego uznać, że wątpliwości takie istnieją, i skierować sprawę na rozprawę.

Dla możliwości wydania orzeczenia o warunkowym umorzeniu istotne jest ustalenie – co oczywiste – wszystkich przesłanek odpowiedzialności karnej. Nie może więc budzić wątpliwości ani fakt popełnienia przestępstwa, ani sprawstwo oskarżonego, ani podstawa przypisania mu winy. W tej ostatniej kwestii spełniony być musi zarówno ogólny warunek odpowiedzialności karnej, jak i szczególny warunek stosowania warunkowego umorzenia, wymagający sprecyzowania stopnia winy przez ustalenie, iż nie jest ona znaczna.

Ustosunkowując się do omawianego zarzutu kasacji trzeba stwierdzić, że w tej części, w której Autor kasacji zdaje się upatrywać w przyznaniu się oskarżonego warunku umożliwiającego orzekanie o warunkowym umorzeniu, zarzut ten nie jest trafny. Trafny jest natomiast w zakresie, w jakim przyczyny wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu dostrzeżga w niedostatku materiału dowodowego, wynikającym z nieprzeprowa-

dzenia dowodu z opinii biegłego do spraw ruchu drogowego i rekonstrukcji wypadków. Mimo nieskomplikowanego w tej sprawie stanu faktycznego ustalenie, czy do kolizji pojazdów doszło wyłącznie w wyniku panujących warunków drogowych i atmosferycznych, czy wskutek błędu w technice prowadzenia pojazdu przez oskarżonego, może budzić wątpliwości – a rozstrzygnięcie tej kwestii wymagać może wiadomości specjalnych. Co istotne, uzasadnienie zaskarżonego postanowienia nie ujawnia okoliczności, ani ocen, które stały się podstawą przyjęcia, że oskarżony nie zachował wymaganej ostrożności – co nie pozwala na przeprowadzenie kontroli prawidłowości dokonania ustaleń Sądu w tym zakresie.